

PHILIPS-STREJKEN

Af Klaus Erik Hamann Hansen

Det er hos Philips de laver radiogrammoferne og fjernsynene, som rundt om i gården bliver de synlige udtryk for, at det går fremad, hos Philips er de pionerer i at sætte produktionen op, med de mest moderne metoder, og har anskaffet en rationaliseringssekspert med et helt kobbel tidsstudietagere til at tyrannisere arbejderne til at arbejde hurtigere, hurtigere, så der kan blive flere og flere apparater, større og større udbytte, hos Philips sætter arbejderne sig i 54 for alvor op mod de nye metoder, der pisker dem fremad med tidsstudiemændenes stopur i nakken, sådan som mange flere arbejdere kommer til at opleve det de kommende år,

Hans -Jørgen Nielsen *Fodboldenglen*

Motivet for de knap 500 Philipsarbejderes fem uger lange strejke i efteråret 1954 var en multinational koncerns hårdhændede rationaliseringsbestræbelser. I artiklen gennemgås strejkens forløb samt reaktionerne derpå fra arbejdsmarkedets parter, og der gives med udgangspunkt i arbejdsnedlæggelsen et bud på Socialdemokratiets og DKPs faglige politik i midten af 1950erne.

Strejken blandt arbejderne hos den multinationale koncern Philips' danske afdeling blev den første store konflikt i 1950erne, der havde tids- og arbejdsstudier som hovedtema. Koncernen, der havde etableret sig i Danmark i 1934, førte fra slutningen af 1940erne en usædvanlig skarp og hårdhændet rationaliseringspolitik, hvor produktionsprocesserne blev vurderet til mindste detalje for at opnå den maksimale udnyttelse af de primært ufaglærte arbejdere.

Jeg har i artiklen primært taget udgangspunkt i velkendte pjece- og dagbladsudgivelser samt i et læg fra Dansk Metalarbejderforbunds arkiv, materiale der indtil nu kun har været udnyttet i ringe grad til belysning af Philipsstrejkens forløb.¹

Mit indlæg vil i vid udstrækning være et opgør med den tese, at strejken var en sejr; en tese, der hidtil har præget hovedparten af den marxistisk inspirerede historieforskning,² og jeg vil forsøge at belægge dette ved primært at belyse forløbet af selve Philipsstrejken og reaktionerne derpå fra arbejdsmarkedets parter. Endelig vil der afslutningsvis - med udgangspunkt i strejken - være et bud på arbejderpartiernes faglige politik i 1950erne.

Den danske afdeling af Philips A/S lå på Strandlodsvej på Amager, og var opdelt i tre

hovedafdelinger: Lampefabrikken, apparatfabrikken og den administrative afdeling. Virksomheden, der havde ekspanderet ganske voldsomt i perioden 1950-1954, havde en relativ stor udskiftning i arbejdsstyrken,³ og en høj udskiftningstakt blandt tillidsfolkene. Alene i 1953-54 valgtes der 11 nye tillidsmænd og kvinder indenfor seks områder,⁴ hvilket medførte, at tillidsmandsorganisationen langt fra fungerede optimalt.

I tidsrummet 1947-1954 blev der ved flere lejligheder rejst en række forespørgsler fra fællestillidsmandens side vedrørende rationalisering, ligesom der blev udtrykt ønske om nærmere oplysninger, foredrag og studiekredse om rationalisering og akkordsætning. Fra ledelsesside henviste man arbejderne til at deltage i undervisning på institutioner, der havde dette som formål. Det blev derfor hovedsageligt fællestillidsmanden, der kunne tilegne sig denne viden på fagbevægelsens kurser.

Forholdet mellem tillidsfolk og ledelse hos Philips var generelt dårligt i begyndelsen af 1950'erne; ønskede en tillidsmand f.eks. at fremføre en påtale eller klage fra arbejderne, fik møderne ofte - ifølge tillidsrepræsentanterne - præget af at være et krydsforhør af tillidsmanden.

Strejkens forløb⁵

Den 21. september 1954 fik arbejderen Jørgen Fryd Petersen, der havde været beskæftiget hos Philips i næsten 1½ år, ordre på at sætte produktionen af TV-apparater i vejret. Da Petersen mente, at han allerede ydede en toppræstation, så han sig ikke i stand til at honorere kravet. Han blev afskediget med øjeblikkelig virkning, hvilket fik 5 arbejdskammerater ved TV-båndet til at nedlægge arbejdet i solidaritet med Fryd Petersen.

Den følgende dag nedlagde samtlige arbejdere arbejdet; afskedigelsen af Fryd Petersen samt firmaets hårdhændede rationaliseringsbestræbelser var den dråbe, der havde fået bægeret til at flyde over og arbejderne til at gribe til strejkevåbenet.

Der blev indkaldt til et fællesmøde i sel-

skabslokalerne i Markmandsgade, som de næste fem uger blev arbejdernes hovedkvarter. Udover arbejdsstyrken deltog 3 formænd fra de berørte faglige organisationer: Wiggo Larsen fra Støberi-, Special- og Maskinfabrikarbejdernes Forbund (SSMF), Carl Johansen fra Smedenes afd. 13 og Inger Gamburg fra Kvindeligt Arbejderforbunds afd. 5. De tre formænd erklærede på mødet, at strejken var ulovlig, og de understregede, at arbejdet skulle genoptages, hvorefter man kunne føre forhandlinger om alle stridigheder på arbejdspladsen.

Fællestillidsmanden - Svend Loft - telefonerede efter mødet til firmaet og foreslog en forhandling sammen med de tre fagforeningsformænd. Dette blev afslået, og det blev oplyst, at sagen var overgivet til Dansk Arbejdsgiverforening (DA). Herefter vedtog mødet, at alle arbejdere skulle stille på arbejdspladsen den følgende dag for samlet at genoptage arbejdet.

Ved fremmøde den næste morgen kunne de fem, der havde nedlagt arbejdet i solidaritet med Fryd Petersen, atter påbegynde arbejdet, mens Philips ikke ønskede at genansætte ham - hermed var strejken en realitet.

Der nedsattes et strejkeudvalg med alle tillidsrepræsentanter samt en repræsentant fra hver afdeling, og der gennemførtes en daglig kontrol, hvor de strejkende mødtes, blev afkrydset og diskuterede strejkens udvikling. Strejkeudvalget organiserede en indsamling og rettede i en henvendelse til københavnske arbejdere en anmodning om økonomisk opbakning. Dette førte i løbet af få dage til, at 290 arbejdspladser havde anmodet om indsamlingslister. Derudover nedsattes der af en række kommunistiske tillidsmænd fra større københavnske arbejdspladser et tillidsmandsudvalg på syv medlemmer.⁶ Udvalget skulle bistå de strejkende med råd og vejledning og føre kontrol med de indsamlede penge.

Den 27. september 1954 afholdtes der møde i DA, hvor de faglige organisationer og tillidsrepræsentanterne fra Philips deltog. Her opfordredes arbejderne til at genoptage arbejdet, hvilket afvist af de strejkende.

Montering affjernsyn på Philips. (ABA)

Voldgiftsretten, der afsagde sin første midlertidig kendelse den 30. september, erklærede strejken ulovlig og pålagde arbejderne at genoptage arbejdet, hvilket de dog afviste på et møde dagen efter med 427 stemmer mod 17.

I begyndelsen af oktober fordrede arbejdsgiverforeningen, at de strejkende idømtes en 'alvorlig' bod, samt at arbejdet erklæredes frit, og fire dage senere kom voldgiftsrettens endelige kendelse, hvori strejken blev kendt ulovlig, og de strejkende blev dømt til at betale 120 kr. for mændenes og 80 kr. for kvindernes vedkommende i bod. Endvidere fastslog retten, at afskedigelsen af Jørgen Fryd Petersen var lovlig, og at der ikke var foretaget nogen fejlrationiseringer hos Philips.

Arbejderne besluttede arbejdsrettens kendelse til trods at fortsætte strejken.

Arbejdsgiversiden var hurtigt ude med et forsøg på at få organisationerne idømt bod for organisationsansvar; dette punkt skulle behandles i voldgiftsretten den 11. oktober. Der skete dog det usædvanlige på dette møde, at parterne enedes om et protokolat, der skulle forelægges de strejkende som et forligsgrundlag. Philipsarbejdernes tillidsfolk kunne ikke anbefale forliget, da der ikke var nævnt noget om Jørgen Fryd Petersens genansættelse. I forligsforslaget opfordredes arbejderne til at genoptage arbejdet, derefter ville arbejdsgiverne være villige til

"at optage en indgående drøftelse af arbejdsforholdene hos firmaet, herunder arbejdet ved det omstridte fjernsynsbånd, ligesom en hvilken som helst klage, som man fra arbejderside måtte ønske at rejse, vil kunne behandles af organisationerne.

Ved den ovennævnte drøftelse af arbejdsforholdene hos firmaet skal deltage to rationaliseringseksperter, udpeget af henholdsvis De samvirkende Fagforbund og Dansk Arbejdsgiverforening." ⁷

Protokollatet, der blev forelagt arbejderne af metalformanden Hans Rasmussen, forkastedes med 352 mod 33 stemmer.

Allerede dagen efter afsagde voldgiftsretten

en kendelse i forbindelse med arbejdsgivernes klage vedrørende evt. bod til organisationerne. Retten pålagde heri de mandlige arbejdere 300 kr. og kvinderne 200 kr. i bod, derudover blev fagforbundene dømt for organisationsansvar og skulle betale 5000 kr.

Dette fik på den ene side metalformanden til at rette en skarp kritik mod voldgiftsretten, og på den anden side Centralorganisationen af Metalarbejdere til i en udtalelse at kræve strejken afsluttet, så de faglige organisationer kunne overtage forhandlingerne; samtidig indeholdt erklæringen en skarp afstandtagen fra

"alle selvbestaltede organisationsstridige udvalg og organer samt alle uvedkommende personer[s indgriben] i sådanne konflikter, da deres virksomhed kun vil være nedbrydende og ødelæggende for dansk fagbevægelse." ⁸

Philipsarbejderne besluttede til trods for denne svada at fortsætte strejken.

Den 20. oktober blev arbejdet givet frit i henhold til et cirkulære fra De samvirkende Fagforbund (DsF), og arbejdsgiverne boykottede de strejkende fra den 21. oktober. Der blev dog kun i ganske få tilfælde anvist arbejdere fra de implicerede forbund, og antallet af strejkebrydere nåede ikke op over 40.

Derudover forsøgte DsF at få sat en stopper for indsamlingen til de strejkende arbejdere ved i det udsendte cirkulære kraftigt at opfordre fagforbundene og fællesorganisationerne til at bakke op om deres holdning og afholde sig fra at yde økonomisk støtte til strejkens fortsættelse, da man derved gav arbejdsgiverne mulighed for at få fagforeningerne idømt endnu en bod.

Efter et stort solidaritetsmøde i Odd-Fellow-palæet forsøgte fællestillidsmand Svend Loft endnu engang at skabe en direkte forhandling mellem de strejkende og Philips. Loft havde et forslag til forlig udarbejdet af en af arbejderne på fabrikken, hvor det blev foreslået, at Jørgen Fryd Petersen genindtrådte i sit tidligere arbejde. Han skulle i første omgang aflønnes af sine arbejdskammerater, indtil en kommission fra DA, fagbevægelsen og

tillidsfolkene ved en kontrol af hans arbejde havde fastslået om afskedigelsen var berettiget.⁹ Den direktør, som Loft havde kontakt med, var ikke umiddelbart afvisende, men måtte først hente accept i sit bagland. Det blev et nej til forhandling, da DA modsatte sig en direkte kontakt til de strejkende.

Dette afslag fik de to DKPere: fællestillidsmanden fra Dansk Industri Syndikat, Hans Jensen, og tillidsmanden fra B & W-Refshaleløen, Svend Nielsen, til at tage kontakt til smedenes formand Hans Rasmussen for at få en samtale om, hvad der kunne gøres for at få afsluttet strejken på en for arbejderne tilfredsstillende måde. Han var i første omgang velvilligt indstillet, men efter et forretningsudvalgsmøde i DsF ønskede han dog kun at tale med Philipsarbejdernes fællestillidsmand. Der arrangeredes et møde lørdag den 23. oktober mellem tillidsmændene fra Philips, repræsentanter fra de implicerede forbund og DsF.

125 tillidsmænd besluttede dagen inden forhandlingen en opfordring til støtteaktioner til fordel for Philipsarbejderne, og det kom om lørdagen til adskillige sympatiaktioner i København.

Mødet mellem tillidsrepræsentanterne og DsF førte til et forligsgrundlag, der kunne forelægges ved et møde i DA, hvor det med ganske få ændringer accepteredes.

Resultatet var i vid udstrækning en gentagelse af det forligsgrundlag, der var blevet aftalt mellem DsF og DA i forbindelse med voldgiftsrettens møde den 11. oktober, dog med den ikke ganske uvæsentlige, men - skulle det vise sig — også tvetydige tilføjelse:

"4) Da den ovenfor omtalte undersøgelse af arbejdsforholdene også skal angå arbejdet ved det omstridte fjernsynsbånd, er der enighed om, at der skal gives de to rationaliseringsekspertes anledning til at tilkalde den afskedigede arbejder, Jørgen Fryd Petersen, for at også hans arbejde ved båndet kan blive grundigt undersøgt.

5) (...) der [vil] derefter være at afholde et forhandlingsmøde mellem Jern- og Metalindustriens Sammenslutning og Centralorgani-

sationen af Metalarbejdere til drøftelse af spørgsmålet om Jørgen Fryd Petersens afskedigelse."¹⁰

Forslaget blev accepteret af såvel arbejdere som arbejdsgivere, og strejken kunne afsluttes.

Fra arbejderside blev forliget opfattet som en sejr, hvor arbejderne havde fået opfyldt de tre krav, man havde stillet ved strejkens begyndelse: "1) Alle i arbejde igen. 2) Undersøgelse af virksomhedens rationalisering. 3) Indførelse af normale forhandlingsformer."¹¹ For arbejderne var det helt åbenbart, at et af strejkens hovedpunkter havde været, at deres afskedigede arbejdskammerat skulle i arbejde igen, og at dette var den direkte årsag til, at man havde fortsat strejken i så lang tid. Philipsarbejderne satte nu deres lid til, at fagorganisationerne klarede resten — sådan som de havde fordret under hele konflikten — og at Jørgen Fryd Petersen ville blive genansat, når hovedorganisationernes rationaliseringsekspertes havde gennemgået arbejdspladsen og ikke mindst arbejdsproceduren ved det omstridte fjernsynsbånd.

Arbejdsklimaet på Philips blev langsomt bedre efter strejken, hvilket ikke mindst skyldtes, at der blev foretaget en decentralisering af rationaliseringsafdelingen og en omplacering af et par af direktørerne.

Efter rationaliseringsgruppens gennemgang af virksomheden, blev der afholdt et fællesmøde den 17. januar 1955 mellem Centralorganisationen af Metalarbejdere og Sammenslutningen af arbejdsgivere indenfor Jern- og Metalindustrien om genansættelse af Jørgen Fryd Petersen. Da man ikke var i stand til at finde en løsning på sagen, enedes man om at lade en faglig voldgift afgøre fortolkningen af protokollatet fra 26. oktober 1954.

Voldgiftsretten afholdt møde den 8. februar 1955 med højesteretsdommer Victor Hansen som formand og opmand,¹² hvor sagen blev endegyldigt afgjort med en opmandskendelse, efter hvilken Jørgen Fryd Petersen *ikke* blev genansat hos Philips.¹³

Arbejdspladserne og strejken

Under den fem uger lange strejke på Philips-fabrikken udvistes der en kolossal solidaritet fra andre arbejdspladser. Der nedsattes som nævnt et tillidsmandsudvalg fra strejkens start. Der afholdtes endvidere en halv snes tillidsmandsmøder og stormøder. Det samlede beløb, der i løbet af strejken blev indsamlet på mere end 2000 arbejdspladser, nåede helt op på 504.521,88 kr.

Derudover iværksattes der sympatiaktioner fra en række arbejdspladser lørdag den 23. oktober. Alt i alt en solidaritetsbevægelse med en enkelt arbejdsplads og dens arbejdere, der skulle blive ret enestående i dansk strejkehistorie.

Philipsledelsen og strejken

Fra strejkens start blev der fra ledelsens side anlagt en hård og afvisende linie overfor de strejkende. Allerede samme dag som strejken brød ud, overgav man sagen til DA. Ledelsen afviste under hele forløbet forhandlinger med de strejkendes repræsentanter, og man ønskede sagen afgjort ved voldgiftsrettens indgriben - subsidiært ved forhandling mellem hovedorganisationerne.

Det eneste tidspunkt ledelsen udtalte sig offentligt under konflikten, var dels på en pressekonference den 29. september dels i en udtalelse fra en af direktørerne den 21. oktober.

På pressemødet¹⁴ i september nedtonedes de problemer rationaliseringen angiveligt skulle have medført, disse var for ledelsen ganske ukendte. Man hævdede, at der kun havde været 3-4 mæglinger i de sidste tyve år, og at der ikke havde været klager over arbejdsforholdene på det seneste samarbejdsudvalgsmøde.

Derudover erklærede firmaets ledelse,

"at strejken vel drejer sig om fjernsyn, men at den er fjernstyret"¹⁵

Hvem der fjernstyrede strejken, kom man ikke nærmere ind på, men der er ingen tvivl om, at der var tale et hip til tillidsmandsudvalgets DKP-repræsentanter.

Ledelsen betragtede primært sagen om Fryd Petersen som en disciplinærsag:

"arbejderen ... havde (næsten) afskediget sig selv ved at erklære, at skal der laves mere end 11 apparater pr. dag, så bliver det ikke med mig. Senere, ... blev forklaringen ændret til, at han nok var villig til at lave mere end 11 apparater, men ikke kunne."¹⁶

Påstanden, at man havde været villige til at forhandle, kan på ingen måde godtgøres i det forliggende kildemateriale, tvært imod må man sige, at der her var tale om en noget lem-fældig omgang med sandheden. I forhold til antallet af konflikter og mæglinger havde direktørerne - eller for den sags skyld journalisterne - ikke gjort hjemmearbejdet ordentligt; alene mellem 1948 og 1954 havde der været 7-8 mæglinger, og et antal småkonflikter, der var blevet løst uden mægling. Derudover var alle akkorder og lokale aftaler blevet opsagt den 13. september 1954, og ca. 1½ måned tidligere havde der været tilløb til en konflikt i underdelsafdelingen.¹⁷ Philips' ledelse kunne altså ikke være helt ubekendte med, at der var utilfredshed blandt medarbejderne.

De samvirkende Fagforbund (DsF) og strejken

DsF - og herunder ikke mindst Dansk Smede og Maskinarbejder Forbund (DSMF) og SSMF - indtog ved strejkens start en noget usædvanlig holdning i forhold til, hvad man havde været vant til. Ganske vist gik man ind og påpegede overfor arbejderne, at strejken var ulovlig, på den anden side udtrykte man dog en vis forbeholden støtte, der ikke mindst kom til udtryk i en skarp kritik af Den faste voldgift; bl.a. fremsatte Einar Nielsen - næstformand i DsF - under konflikten krav om åbne møder i voldgiftsretten, og tanken om rationaliseringsnævn til vurdering og undersøgelse af stridsspørgsmål i forbindelse med produktionsforandringer blev luftet. Endelig truede Nielsen arbejdsgiverne med, at det kunne blive nødvendigt for fagbevægelsen at

overveje en opsigelse af Septemberforliget med en genforhandling af § 4 for øje.

Efterhånden skete der dog en ændring i fagforbundenes holdning, hvor man forsøgte at lægge et stadigt stærkere pres på Philipsarbejderne under fællesmøder med de faglige organisationer. Jeg skal her ikke gå i detaljer blot anføre et enkelt eksempel fra den socialdemokratiske arbejderbevægelses dagblad, der klart viser den hårde linie:

"Centralledelsen forlanger Philips-strejken afsluttet",¹⁸ "Philips-strejken":

"Den sande solidaritet, som er selve livsnerven i arbejderbevægelsen, består i at vise sammenhold og loyalitet overfor det fællesskab, som arbejderne har skabt i deres organisationer. (...) Denne konflikt har løbet for længe. Der er intet at vinde ved at fortsætte den."¹⁹

Holdningen havde naturligvis fra starten været, at strejken var ulovlig og kun kunne løses via de faglige organisationer. Det var da også en tilfreds DsF-formand - Eiler Jensen - der følte sig bekræftet i dette synspunkt efter konfliktens afslutning:

"Konflikten hos Philips har til fulde bevist, at det kun er ad organisationsmæssig vej, det kan lykkes at bringe sådanne stridigheder ud af verden, og derfor må jeg tilråde medlemmerne ikke mere at løbe efter falske lygtemænd."²⁰

Var strejken ved at gå i opløsning?

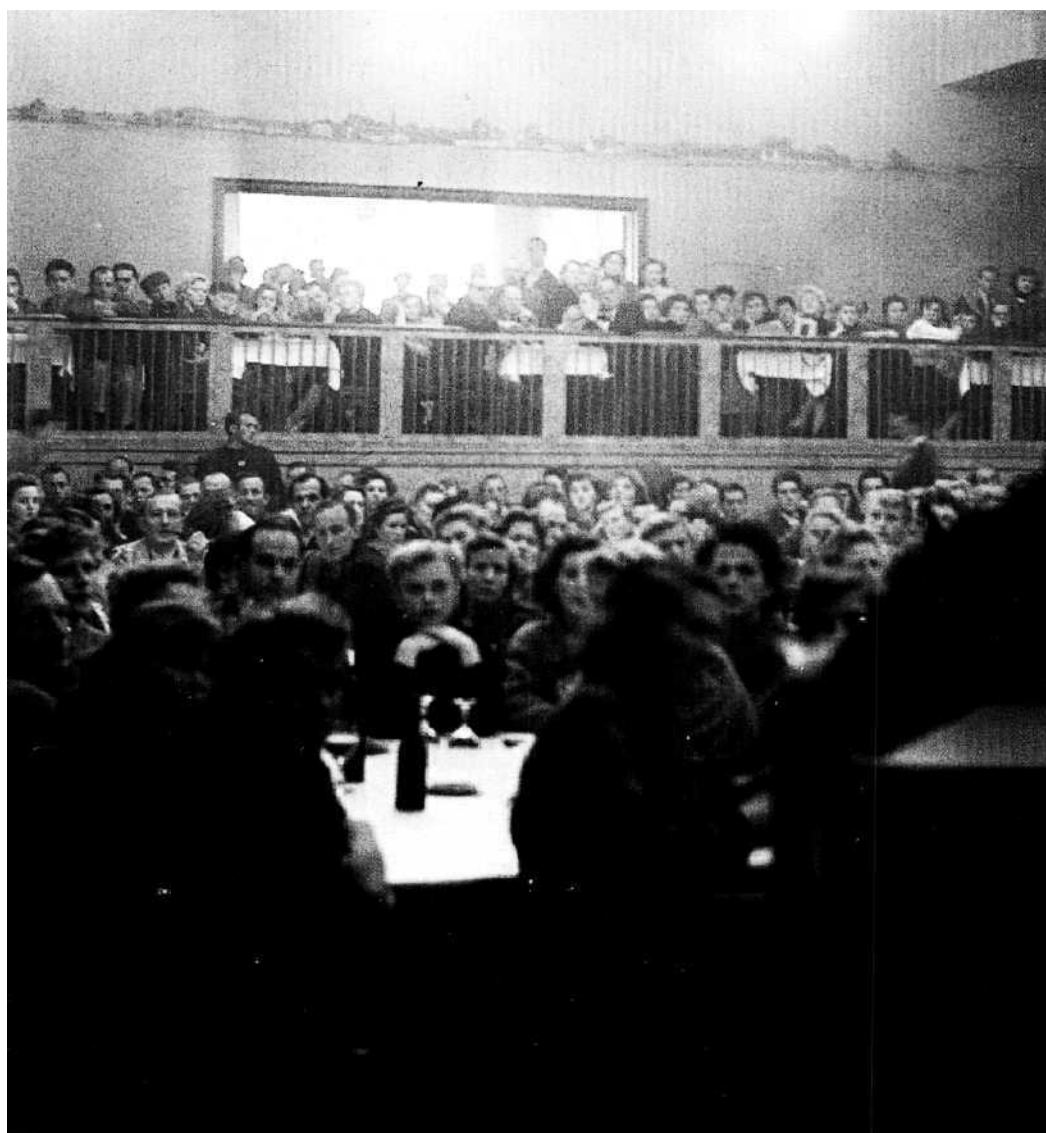
Forud for arbejdets frigivelse i oktober 1954, blev der afholdt et fællesmøde mellem forbundenes repræsentanter og arbejderne, hvor de strejkende opfordredes til at genoptage arbejdet, da det ellers ville skade fagbevægelsen og mindske arbejdsløshedskassernes mulighed for fortsat udbetaling af understøttelse. Resultatet af afstemningen om en fortsættelse af strejken kunne tyde på begyndende opløsningstendenser, og det pres, der blev lagt på de strejkende, medførte da også det hidtil

laveste antal stemmer for en fortsættelse af strejken: 337 mod 73 med 15 blanke eller ugyldige.

Det lykkedes Philips at få genoptaget produktionen den 21. oktober med et halvt hundrede strejkebrydere. Direktør Selig havde overfor pressen oplyst, at mere end 100 arbejdere var villige til at arbejde for firmaet.²¹ I et strengt fortroligt brev fra en anden af Philips' direktører til DA²² angives en halv snes arbejdere med navn, adresse og tidligere ansættelsesforhold hos firmaet; disse skulle angiveligt have kontaktet firmaet og meddelt, at de var villige til at genoptage arbejdet. En del af arbejderne udtalte sig - ifølge brevet - på et større antal arbejdskammeraters vegne (i alt ca. 90). Philips-direktørens motivation for at skrive brevet angives ikke i dette. Det kan naturligvis have været et ønske om at fastholde den hidtidige hårde forhandlingskurs, der var lagt fra Philips' og DAs side, eller et forsøg på at give DA gode kort på hånden i forhold til pressen samt ved eventuelle kommende forhandlinger.

Fællestillidsmand Svend Lofts forsøg på at komme i direkte forhandling med Philipsledelsen med det noget absurde forslag af 20. oktober kunne også tyde på, at man fra tillidsmandsudvalgets side var sig bevidste om, at der skulle slås til, hvis man ikke fuldstændigt skulle tabe opbakningen endsige konflikten. Desuden kan henvendelsen fra DKPerne Hans Jensen og Svend Nielsen til Hans Rasmussen og endelig Lofts henvendelse til smedeformanden, ses som et forsøg på at få afsluttet konflikten på en tilfredsstillende måde, inden den gik i opløsning; hvilket i sidste ende også kan være baggrunden for, at tillidsmandsudvalget søgte at få iværksat sympatiaktioner.

Det kan også have spillet en rolle, at Svend Loft vidste, at en stor del af de kvindelige arbejdere var vakkelvorne i deres klasse- og organisationsbevidsthed. Blot to år tidligere havde han på en generalforsamling i SSMF beklaget sig over det store antal uorganiserede kvinder og anklaget fagforeningerne for ikke at gøre nok i kampen for at få alle organiseret.²³

Tillidsmændene erkendte sikkert, at de første opløsningstendenser havde vist sig, og at det kunne blive svært at opretholde gejsten hos arbejdskammeraterne. En del af deres reaktionsmønster i strejkens sidste fase skal givet forstås på denne baggrund.

Philipsstrejken og arbejderpartiernes faglige politik

De to arbejderpartiers opfattelse af den faglige politik og af hinanden kommer klart til udtryk i forbindelse med Philipsstrejken og dens forløb. *Social-Demokraten* og *Land og Folk* var medierne, hvor synspunkterne primært blev fremført.

Allerede fra første strejkedag var konflikten

De strejkende fra Philips samlet til møde i Amager selskabslokaler. På talerstolen ses ryggen af fagforeningsformand Wiggo Larsen og til højre ved bordet Inger Gamburg fra KAD afd. 5. (ABA)

forsidestof i *Land og Folk* under overskriften »500 arbejdere på Philips radiofabrik gået i strejke«. ²⁴ De 5 uger strejken varede, var den stort set dagligt forsidestof; desuden indeholdt avisen ofte interviews med de strejkende arbejdere om arbejdsforholdene på fabrikken samt løbende meldinger om resultaterne af støtteindsamlingen.

Artiklerne var præget af partiets skepsis overfor de rationaliseringer, der foretoges rundt omkring på landets store virksomheder. En skepsis, der udover i avisens spalter kom til udtryk på faglige konferencer i København og Vejle i slutningen af 1954. Derudover var der en opbakning af strejken, der til tider idyliseredes uforholdsmæssigt, dels som metoden

til at få opfyldt de stillede krav dels som en faktor, der var med til at skabe et hidtil ikke eksisterende sammenhold, f.eks.:

"Vi har alle grædt under vort arbejde hos Philips.

Først nu gennem det sammenhold, som strejken er udtryk for, ånder vi lettet op. Nu tror vi nemlig, der bliver givet firmaet en lærestreg, der betyder, at tempoet bliver mere menneskeligt."²⁵

Derudover var der ofte en tendens til en fordrøjet af udsagn:

"Forbundsformand stempler voldgiftsretten som ensidig.

Hans Rasmussen erklærer, at voldgiftsretten i Philips-strejken har mistet sit omdømme i hele befolkningen"²⁶

Hans Rasmussens udsagn er næsten korrekt gengivet, han talte dog om offentligheden og ikke om befolkningen, men hvad der er vigtigere er, at Rasmussens tale var opdelt i to dele, hvor den første del var en meget skarp kritik af arbejdernes fortsatte strejke, et faktum der blev klart underbelyst i selve artiklen.

Når dette er sagt, må man til gengæld også anføre, at *Land og Folk*, kommunistiske tillidsfolk, arbejdere og dermed DKP bakkede 100 % op bag arbejdernes berettigede krav under hele konflikten — som de eneste i øvrigt. Man fastholdt, i tråd med partiets faglige politik, at det var strejken og sympatiaktionerne, der »hjemførte sejren«. Et resultat, der ifølge kommunisterne ikke kunne være opnået ved forhandling.

Social-Demokraten dækkede også Philips-strejken fra første dag; der var dog tale om en noget anden vægtning end på det kommunistiske dagblad. Den 23. september omtales strejkens begyndelse og det første møde i Markmandsgade på side 12 i en ½ spalte under den noget underlige og misvisende overskrift: *"Philips arbejdere møder igen på arbejdspladsen"*²⁷ Først efter 3 uger fandt konflikten

vej til bladets forside oven i købet med tre overskrifter: *"Philipsarbejderne blev idømt ny bod"*, og de skolemesteragtige *"På tide at få afsluttet denne ulovlige strejke"* og, *"Nu bør strejken slutes snarest"*, med den advarende underoverskrift: *"Forsat strejke vil ramme de arbejdsløse og fagorganisationerne. Jeg kan næppe tro, at de strejkende vil tage ansvaret for en sådan udvikling, siger næstformand Einar Nielsen"*²⁸

Herefter var konflikten også forsidestof hos *Social-Demokraten*, hvor holdningen til konflikten ikke overraskende var identisk med holdningen hos de faglige organisationers ledere. Strejken brugtes i avisen - i den afsluttende fase - til en stadig mere bastant antikommunistisk hetz dels mod de sympatiserende kommunistiske tillidsmænd dels mod de strejkende Philipsarbejdere for at lade sig misbruge af disse. Det var ikke sympati for de strejkendes krav, der strømmede fra de socialdemokratiske linier, hverken i artiklerne om strejken eller i bladets ledere.

Socialdemokratiets og fagbevægelsens accept af samarbejde og forhandling som en løsningsmodel i forhold til konflikter på arbejdsmarkedet blev grundlagt på et meget tidligt tidspunkt i partiets historie med Septemberforliget fra 1899, og op gennem århundredet blev der påny givet udtryk for, at dette var metoden til løsning af eventuelle uoverensstemmelser. En holdning, der afspejledes meget klart i forbindelse med konflikten på Philips, hvor *Social-Demokraten* i flere stærkt antikommunistiske ledere plæderede for forhandling som den eneste løsning på uoverensstemmelser:

"Hele forløbet af Philips-strejken afslører ubarmhjertigt de kommunistiske metoder og må give anledning til et alvorligt opgør med de kommunistiske bagmænd og deres organ *'Land og Folk'*, som har forledt de strejkende til at tilsidesætte organisationerne og kaste sig ud i et eventyr, der er blevet en dyr og bitter oplevelse. Philips-arbejdernes skæbne har naturligtvis ikke interesseret disse bagmænd et hak. Hvad der her som altid har været deres

hensigt, er klart nok: at fremkalde splittelse og undergrave de organisationer, arbejderne har opbygget." ²⁹

Hos DKP var holdningen en helt anden, strejken havde endnu engang vist sig som midlet til at få opfyldt de krav, man stillede fra arbejderside.

På rationaliseringsområdet betragtede socialdemokraterne udbygningen af produktionsapparatet som en nødvendighed for at få udbygget velfærdsstaten, og man så rationalisering som en måde at skabe mere hensigtsmæssige produktionsstrukturer på, også selvom man ikke var blind overfor, at produktionsforandringerne kunne skabe problemer.

DKPs holdning var her modstand mod produktionsforøgelse og rationalisering, og gik man med, skulle der kroner på bordet, hvilket bl.a. kom til udtryk på faglige konferencer i København og Vejle i 1954.

Den socialdemokratiske fredspolitik i 1950erne byggede på den nordiske arbejderbevægelses 10-punkts fredsprogram fra januar 1951, derudover på en tilslutning til Atlantpagten, fælles europæisk forsvarsstyrke under enhedskommando og Tysklands deltagelse i det fælles forsvar, desuden var Socialdemokratiet officielt modstandere af stationering af atomvåben op igennem 1950erne; en holdning som H.C. Hansen dog havde sin helt egen udlægning af, skulle det senere vise sig. Derudover var den forsvarspolitiske holdning præget af en stærk antikommunisme ikke mindst efter begivenhederne i Tjekkoslovakiet i 1948. ³⁰

Hvor DKPs 'fredspolitik' i begyndelsen af 1950erne havde været præget af to-lejr-teorien, der blev drevet ind i fagforeningerne, og bl.a. medførte tabet af fællestillidsmandsposten på B&W i 1951, skete der ikke mindst med det nye program i 1952 en afdæmpning af, fredskampen'. ³¹ DKPs politik blev nu præget af grundsætningen: "For dansk fredspolitik ud af Atlantpagten" ³², hvor man gik ind for en fredspagt, der som udgangspunkt havde de fem stormagter; desuden gik man ind for dansk nedrustning og forbud mod A-våben og et forbedret forhold til de østeuropæiske sta-

ter. Samling af folket og enhed i arbejderklassen var de 'nye' toner, der blev anslået fra DKP's side. ³³

De generelle angreb på socialdemokrater blev afløst af angreb på de 'højresocialdemokratiske ledere', der hindrede faglige kampe og fremstød.

Afsluttende bemærkninger

Jeg mener at have påvist, at Philipsstrejken ikke umiddelbart kan betragtes som den sejr, den ofte er blevet fremstillet som i den marxistisk prægede historieforskning, ³⁴ og jeg vil her uddybe mit synspunkt med yderligere et par bemærkninger:

- 1) En af de væsentligste årsager til, at konflikten ikke kan betragtes som en succes for de strejkende, er: Jørgen Fryd Petersen blev ikke genansat på Philips, sådan som kravet havde været fra strejkens start. Dette må betragtes som det absolut vigtigste punkt, når man skal vurdere, om strejken kunne betragtes som en sejr for Philipsarbejderne.
- 2) Det lykkedes ikke for de strejkende at opnå en direkte forhandling med Philipsledelsen; konflikten kunne altså reelt kun løses via de faglige organisationer, og den kunne dermed udnyttes af Socialdemokratiet og den socialdemokratiske del af fagbevægelsen til at påvise: kun igennem forhandling opnås resultater.
- 3) Der blev ganske vist foretaget en undersøgelse af virksomhedens rationaliseringspolitik, hvor det blev påvist, at der var begået fejl undervejs, og arbejdsforholdene blev da også langsomt forbedret; men den grundlæggende ideologi bag rationaliseringerne fastholdtes både af Socialdemokratiet, DsF, DA og tilhørende organisationer.
- 4) Strejken fik heller ikke den konsekvens, at der grundlæggende blev stillet spørgsmålstegn ved demokrati strukturerne i fagbevægelsen eller i de to arbejderpartier, til trods for at der havde været nogle meget velfungerende basisdemokratiske tiltag blandt Philipsarbejderne under strejken.

For DKP - og dermed for arbejderne - kan

man måske med lidt god vilje sige, at strejken trods alt blev en halv sejr. Det havde gennem tillidsmandsudvalgets kommunister været muligt at mobilisere en stor del af de københavnske arbejdspladser mod de rationaliseringsbestræbelser -og metoder, som de store koncerner anvendte. DKP var dog ikke i stand til at udnytte denne good-will, da man i stadigt større omfang forsøgte at skabe en 'aktionsenhed', hvor "alle arbejdere, socialdemokrater og partiløse (forenes) om det positive, arbejderne vil..."³⁵ En holdning, der førte til en meget forsigtig fremfærd i forbindelse med bl.a. storstrejken i 1956, hvor man fremfor at tage initiativet til en ledelse af de spontane arbejdsnedlæggelser rådvildt lod 'Situationens Generalstab' være den ledende kraft. DKP oplevede ganske vist en stigende opbakning i perioden 1954-1956, denne blev som bekendt fuldstændigt smadret af begivenheder, der havde sit afsæt i det udenrigspolitiske.

Socialdemokratiets organisatoriske opbygning med den lange vej fra basis til top spillede og spiller sikkert en afgørende rolle for, at man har haft svært ved at forstå de mere radikale krav fra arbejderklassen, og der var og er generelt uforståen overfor, at der kan være problemer, som ikke kan løses af forhandlingens vej.

På det faglige område anså Socialdemokratiet ikke mindst DKP for en trussel mod det netværk af organisationer og det forhandlingsapparat, som Socialdemokratiet havde været primus motor i siden slutningen af 1800-årene.

For DKPs vedkommende betragtedes Socialdemokratiet, som partiet der var løbet fra de revolutionære idealer og havde forpasset muligheden for at skabe et andet samfund efter verdenskrigene, hvilket for mange kommunister skabte en vedblivende bitterhed. Socialdemokratiet var dog også, og vedblev i DKPs historiske levetid, at være en nødvendig samarbejdspartner, hvis man ville opnå ændringer til fordel for arbejderklassen. På samme tid faldt DKP i samme organisatoriske grøft som Socialdemokratiet: der var for langt fra top til bund, og arbejdernes radikalitet udnyttedes alt for ofte ikke af taktiske hensyn til Socialde-

mokratiet, f.eks. efter krigens afslutning og i forbindelse med storstrejkerne i 1956.

Den centralistiske struktur i partiet blev et skisma for de radikale arbejdere, der i vid udstrækning kunne og ønskede at gøre brug af det velorganiserede parti og dets apparat, og i mange tilfælde følte sig tiltrukket af partiets fag- og dagspolitiske fordringer, men samtidig ønskede et parti uafhængigt af udenlandske interesser med en reel demokratisk partiopbygning og et reelt demokratisk partiliv.

Noter

1. Pjece- og dagbladsmateriale: Svend Loft og Jørgen Høj *Philipsstrejken 1954, Land & Folk 1954-55, Socialdemokraten 1954-55*, partiernes programmer og *Socialdemokratiske Noter* fra Arbejdernes Informations Central. Derudover har følgende ikke trykt kildemateriale været anvendt: Danmarks Kommunistiske partis arkiv: Centralkomiteens protokoller fra 1952-56 og Fagligt sekretariats materiale; Kvindeligt Arbejderforbunds arkiv, Dansk Metalarbejderforbunds arkiv og Støberi-, Special- og Maskinfabrikarbejdernes arkiv.
2. Bl.a. hos Steen Bille Larsen *Kommunisterne og arbejderklassen. En politisk biografi 1945-1975* s. 85 ff, Kurt Jacobsen *Aksel Larsen - en politisk biografi* s. 426, Morten Thing *Kommunismens kultur...* s. 766, Henrik Søborg *Socialdemokratiet og staten* s. 172 ff. og Bjørn Meideil *DKP og storstrejkerne i 1956* s. 17 ff. Sidstnævnte har dog en mere nuanceret opfattelse af strejken, og nøjes med at kalde den "en stor opmuntring" s. 21. Steen Bille Larsen og Morten Thing hævder direkte fejlagtigt, at den afskedigede arbejder blev genansat. Bille Larsen *Kommunisterne og arbejderklassen ...* s. 89 og Morten Thing *Kommunismens kultur...* s. 766. Den eneste jeg har set, der giver en nøgtern, saglig og korrekt beskrivelse af strejken, er Vagn Oluf Nielsen i Knud Knudsen, Hanne Caspersen og Vagn Oluf Nielsen: *Kampen for en bedre tilværelse*, s. 243 ff.
3. Arbejdsstyrken var vokset fra ca. 275 arbejdere i begyndelsen af 1951 til næsten 500 i september 1954, hvor sammensætningen var: 296 ufaglærte kvinder, 142 ufaglærte mænd og 42 faglærte mænd og 2 arbejdsdrengene. Dansk Metalarbejderforbunds arkiv 853, kasse 379.
4. I september 1954 var følgende arbejdere tillidsmænd: Sven Loft (fællestillidsmand), Tage Dencker, B. Ulstrup-Jensen, Greta Larsen, Berit Krebs og Erna Larsen. Dansk Metalarbejderforbunds arkiv 853, kasse 379.

5. Strejken er beskrevet med udgangspunkt i flg. kilder: Dansk Metalarbejderforbunds arkiv 853, kasse 379, læg om Philippsstrejken. Loft & Høj *Philippsstrejken. Socialdemokraten og Land og Folk*.
6. Udover Svend Loft var det Jørgen Høj, Bjarne Jensen, Ejnar Poulsen, Olivia Weltz, Arved Arvedsen og Chr. Zastrau.
7. *Socialdemokraten* d. 13.10.1954.
8. Loft, Svend & Høj, Jørgen *Philippsstrejken*, s. 21-22
9. Forslag til forlig af 20. oktober fra Svend Loft. Dansk Metalarbejderforbunds arkiv 853, kasse 379.
10. DsFs cirkulære nr. 47/1954 af 27.10.1954 s. 2. Dansk Metalarbejderforbunds arkiv 853, kasse 379.
11. Loft, Svend & Høj, Jørgen *Philippsstrejken*, s. 29
12. Victor Hansen havde under konflikten siddet som formand og afsagt kendelser, der gik arbejderne imod. Socialdemokraten bl.a. d. 9.10 og 11.10 1954. Med vor tids retsopfattelse ville han have været inhabil, og spørgsmålet er om han kunne afsige en anden kendelse med de afgørelser, der var gået forud.
13. Jørgen Fryd Petersen blev senere ansat ved S.M. Lamper, en oplysning der gives i *Fortroligt brev fra Eiler Jensen til Hans Rasmussen* d. 25.3.1955, hvor Eiler Jensen antyder, at ansættelsen var sket på foranledning af Philips: "... Søren Madsen (S.M. Lamper), et firma, hvori der - såfremt vi ikke er dårligt underrettet - findes en del aktier, som ejes af Philips A/S." Dansk Metalarbejderforbunds arkiv 853, kasse 379.
14. Fra Philipsledelsen deltog direktør Selig og rationaliseringsingeniør Paludan, fra DA: Direktør Allan Rise, ifølge *Socialdemokraten* 1.10.1954 s. 11.
15. Ibid.
16. Ibid.
17. Rapport om Philipssagen udarbejdet af DA og DsF p. 39. Dansk Metalarbejderforbunds arkiv 853, kasse 379.
18. *Social-Demokraten* d. 19.10.1954 s. 1. Artiklernes overskrifter er trykt i kursiv.
19. Leder i *Social-demokraten* d. 20.10.1954. s. 10.
20. *Social-demokraten* d. 28.10.1954 s. 9: Interview med DsFs formand Eiler Jensen. De "falske lygte-mænd" var de kommunistiske tillidsmænd, der havde opfordret til sympatiaktioner bl.a. d. 23.10.1954.
21. *Social-demokraten* d. 21.10.1954 s. 9.
22. Strengt fortroligt brev fra Sv. A. Chr. Pedersen til dir. Allan Rise, DA af 20.10.1954: Dansk Metalarbejderforbunds arkiv 853, kasse 379.
23. SSMFs generalforsamling d. 5.5.1953. SSMFs arkiv 819, kasse 9.
24. Land og Folk d. 23.9.1954 s. 1.
25. Land og Folk d. 26.9.1954 s. 1.
26. Land og Folk d. 17.10.1954 s. 1.
27. *Social-demokraten* d. 23.9.1954 s. 1.
28. *Social-demokraten* d. 16.10.1954 s. 1.

29. *Social-demokraten* d. 24.10.1954 s. 16.
30. Afsnittet om det socialdemokratiske forsvarspolitiske syn er skrevet med udgangspunkt i : *En bygning vi rejser* s. 351 ff. og Beretning og Regnskab 1954-1957: *Udenrigs og forsvarspolitik*.
31. Denne del af afsnittet skrevet med baggrund i Steen Bille Larsen *Kommunisterne og arbejderklassen* s. 73 ff.
32. *Det danske folks veje* s. 13.
33. Ibid s. 13-16.
34. Se note 1.
35. Aksel Larsens politiske indledning ved *Landspartikonferencen 8-9-10 oktober 1954* s. 16.

Abstract

Hamann Hansen, Klaus Erik:
Der Streik bei Philips, Kopenhagen 1954.
Arbejderhistorie 3/1996, p. 1 - 13.

Der 5 Wochen lange Streik bei Philips im Herbst 1954 hatte die Rationalisierungswünsche der Arbeitgeber als Hauptthema. Der Konflikt, in dem die Widersacher sich unversöhnlich gegenüberstanden, wurde durch die Entlassung eines Arbeiters ausgelöst. Trotz mangelnder Unterstützung durch die gewerkschaftliche Führung und mehrerer Auflagen durch das Schiedsgericht, die Arbeit wieder aufzunehmen, versuchten die Arbeiter, ihre Forderungen aufrecht zu erhalten: Alle sollten wieder eingestellt werden, die Rationalisierung der Firma sollte untersucht und normale Verhandlungsbedingungen eingeführt werden. Der entlassene Arbeiter wurde nicht wieder beschäftigt, aber die Arbeiter hatten zusammen mit dem kommunistisch geführten Vertrauensleute-Ausschuss ihren Protest gegen die Zeit- und Arbeitsstudien klar zum Ausdruck gebracht. Im Artikel werden der Ablauf des Streiks, die Reaktionen der Arbeitsmarktparteien und die gewerkschaftliche Strategie der sozialdemokratischen wie auch der kommunistischen Partei Mitte der 1950 'er analysiert.

Klaus Erik Hamann Hansen, stud.mag.
Jungfernstieg 80² 24340 Eckernförde
Tlf. 0049 4351 5685